

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
EKONOMIKOS POLITIKOS GRUPĖ
PAŽYMA

DĖL 2020 M. VALSTYBĖS VALDOMŲ ĮMONIŲ STRATEGIJŲ ĮGYVENDINIMO IR
VEIKLOS ATASKAITŲ

2021-11-22 Nr. NV-2937

Vilnius

Teikėjas: Ekonomikos ir inovacijų ministerija (rengė VŠĮ Valdymo koordinavimo centras).

Tikslas: pateikti Vyriausybei valstybės valdomų įmonių (VVI) veiklos ir VVI strategijų įgyvendinimo ataskaitas už 2020 metus.

Esmė:

- 2020 m. pabaigoje valstybė valdė 49 įmones, 1 įmone mažiau nei 2019 metais. 49-iose VVI, savininko teises ir pareigas ar akcijų valdytojo funkcijas įgyvendino 11 institucijų, iš kurių 4 valdė po 1 įmonę;
- visos VVI yra suskirstytos į 4 sektorius: susisiekimo, energetikos, miškininkystės ir kitų įmonių. Kitų įmonių sektoriui priklauso įmonės, nepriskirtos nė vienam iš trijų pirmųjų sektorių:
  - energetikos sektorių sudaro 4 VVI, kurios valdo 43,6 proc. (5,9 mlrd. eurų) portfelio turto. Šio sektoriaus pardavimo pajamos 2020 metais sudarė 59,1 proc. (1,6 mlrd. eurų) viso portfelio pajamų;
  - susisiekimo sektoriui yra priskirta 10 įmonių, kurios valdo didžiausią dalį – 48,7 proc. (6,6 mlrd. eurų) portfelio turto, kuriuo disponuojant per 2020 metus uždirbta 28,8 proc. (767,2 mln. eurų) viso portfelio pajamų;
  - miškininkystės sektoriui priklauso vienintelė po reorganizacijos likusi VĮ Valstybinių miškų urėdija. Šios įmonės turtas sudaro 1,4 proc. (0,2 mlrd. eurų) analizuojamų VVI turto, o uždirbtos pajamos – 5,6 proc. (149,8 mln. eurų) viso portfelio apyvartos;
  - kitų įmonių sektoriui priskirtos 34 įmonės, kurių bendrosios pardavimo pajamos sudarė 6,5 proc. (171,8 mln. eurų) portfelio pajamų, o disponuojamas turtas – 6,3 proc. (864,9 mln. eurų) viso VVI portfelio turto.
- 2020 m. pabaigoje VVI dirbo 31 558 darbuotojai – 563 darbuotojais mažiau nei prieš metus. Daugiau nei pusė (55,0 proc.) darbuotojų dirbo susisiekimo sektoriuje, o trys didžiausi darbdaviai – įmonių grupės AB „Lietuvos geležinkeliai“, AB Lietuvos paštas ir AB „Ignitis grupė“ – kartu buvo įdarbinusios 54,6 proc. (17 228) visų VVI darbuotojų;
- 2020 metais įmonių, kurioms buvo nustatyta Vyriausybės siektina nuosavo kapitalo grąža, vidutinė svertinė nuosavo kapitalo grąža siekė 8,4 proc. – 2,2 procentinio punkto daugiau ne nustatytas Vyriausybės reikalavimas. Pažymėtina, kad prieš metus, t. y. 2019 metais, vidutinė svertinė nuosavo kapitalo grąža buvo 5,2 proc. Ataskaitiniu laikotarpiu Vyriausybės nustatytą siektiną nuosavo kapitalo grąžos rodiklį pasiekė 18 iš 33 VVI. 2020 metais geriausią nuosavo kapitalo grąžos rezultatą pasiekė energetikos sektoriaus įmonės – jų pasiekta faktinė nuosavo kapitalo grąža beveik dvigubai viršijo Vyriausybės nustatytą siektiną rodiklį. Tuo tarpu susisiekimo įmonių sektoriaus rezultatas buvo pats mažiausias ir siekė 2,4 proc., nors šiam sektoriui nustatyta siektina reikšmė buvo mažiausia iš visų – 5,9 proc. Didžiausias pokytis fiksuotas energetikos sektoriaus įmonių pasiektame svertiniame nuosavo kapitalo grąžos rodiklyje, kuris praėjusiu ataskaitiniu laikotarpiu siekė tik 4,6 proc., o 2020 metais net 12,1 proc. Miškininkystės sektorių sudaranti vienintelė įmonė, VĮ Valstybinių miškų urėdija, 2020 metais nepasiekė nustatyto vidutinio siektino koreguoto grynojo pelno rodiklio – iki numatytos 40,5 mln. eurų sumos trūko 13,5 mln. eurų;

- už 2020 metų rezultatus VVI į valstybės biudžetą paskyrė 150,3 mln. eurų dividendų ir pelno įmokų, t. y. 22,8 proc. arba 28,0 mln. eurų daugiau, nei prieš metus, kai buvo paskirta 122,4 mln. eurų už 2019 metų laikotarpį;
- vidutinis VVI vadovų darbo užmokestis per 2020 metus padidėjo 4,7 proc. ir siekė 5 852 eurus. Žemiausias VVI vadovų mėnesinis darbo užmokestis siekė 2 794 eurus, didžiausias – 15 528 eurus. VVI vadovų atlyginimai yra žemesni nei rinkos vidurkiai. VVI vadovų metinis darbo užmokestis vidutiniškai sudaro apie 50-70 proc. rinkos vidurkio. VVI vadovams mokama kintamoji atlyginimo dalis sudaro didesnę atlyginimo dalį nei rinkos įmonių. Vidutiniškai VVI vadovų kintamoji atlyginimo dalis siekia apie 25-30 proc. viso atlyginimo, tuo tarpu rinkos įmonių – apie 10-20 proc.;
- VVI valdybų nariams taikomos įvairios atlygio sistemos: mokama už darbui skirtas valandas, mokama už dalyvautus posėdžius, mokamas fiksuotas metinis atlygis arba taikoma mišri atlygio sistema. Anot VŠĮ Valdymo koordinavimo centro, Vakarų Europoje dažniausia taikoma fiksuoto atlygio sistema. VVI valdybų pirmininkų atlygiai per metus padidėjo 3,4 proc., o kitų narių – 7,4 proc. Vidutinis valdybos pirmininko atlygis siekė 1 291 eurus per mėnesį, valdybos nario – 741 eurus per mėnesį. Žemiausias VVI valdybos narių atlygis siekė tik 17 eurų per mėnesį, didžiausias – 2 095 eurus per mėnesį;
- iš viso numatyta, kad 93 specialiesiems įpareigojimams priskirtas funkcijas vykdo 24 VVI. Daugiausiai (daugiau nei po dešimt) specialiųjų įpareigojimų turi VĮ Turto bankas, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras ir VĮ Valstybinių miškų urėdija;
- 2020 m. vertintos 44 VVI strategijų įgyvendinimo ataskaitas (iš visų 49, veikusių 2020 m.). Dalis įmonių dėl objektyvių priežasčių ataskaitų neteikė: UAB Valstybės investicijų valdymo agentūra, UAB „Valstybės investicinis kapitalas“ savo veiklą pradėjo tik 2020 m. III-IV ketvirtį, VĮ Lietuvos automobilių kelių direkcija – VĮ statusą įgijo tik 2020 m. rugsėjo mėn., VĮ Mūsų amatai vykdo teisinio restruktūrizavimo procedūrą, UAB „Lietuvos kinas“ – yra likviduojama įmonė. Išlieka nemaža dalis – 41 proc. - VVI, kurių siekiamas pagrindinis pelningumo rodiklis ženkliai mažesnis, nei Vyriausybės nustatytas vidutinis metinis 2019-2021 m. Apie 20 proc. ataskaitas pateikusių VVI nenurodo priežasčių, kodėl numatytos rodiklių vertės nebuvo pasiektos.

Kartu teikiamas Vyriausybės positarimo protokolinio sprendimo projektas, kuriame siūloma:

- pavesti valstybės įmonių savininko teises ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms ir valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų valdytojams užtikrinti, kad:
  - rengiant VVI strategijų įgyvendinimo ataskaitas būtų laikomasi VŠĮ Valdymo koordinavimo centro pateiktų rekomendacijų dėl veiklos vertinimo rodiklių nustatymo VVI ir dėl strategijų įgyvendinimo ataskaitų rengimo kokybės – nurodyti aplinkos veiksnius, turėjusius ar turėsiančius įtakos VVI veiklai bei rezultatams, pateikti aiškią strateginių tikslų ir uždavinių hierarchiją, o kai VVI keliami veiklos vertinimo rodikliai nepasiekti – priežastis, kodėl nebuvo pasiekti šie rodikliai;
  - VVI savo strateginiuose veiklos planuose keltų rašte dėl valstybės siekiamų tikslų ir keliamų lūkesčių VVI nurodytus pelningumo rodiklius, o jei rodikliai akcininko nenurodyti – siekti veikti nenuostolingai ir kaip vieną iš rodiklių nurodyti grynąjį pelną, kurio reikšmė būtų teigiama;
  - būtų detalai peržiūrėtos VVI atliekamos funkcijos ir įvertintas kiekvienos iš jų vykdymo tikslingumas atsisakant valstybei nebūtinų funkcijų atlikimo;
  - VVI ir jų dukterinių bendrovių vykdomų specialiųjų įpareigojimų sąrašė, patvirtintame ekonomikos ir inovacijų ministro, esantys VVI ir jų dukterinių bendrovių vykdomi specialieji įpareigojimai atitiktų VVI specialiųjų įpareigojimų nustatymo ir informacijos pateikimo rekomendacijose nurodytus reikšmingumo kriterijus ir būtų vis dar aktualūs bei vykdomi, o jei Specialiųjų įpareigojimų sąrašė nurodyta informacija apie vykdomus specialiuosius įpareigojimus dėl pasikeitusių aplinkybių yra nebeaktuali ar neatitinkanti Rekomendacijose nurodytų kriterijų, būtų kreipiamasi į VŠĮ Valdymo koordinavimo centrą dėl Specialiųjų įpareigojimų sąrašo peržiūrėjimo ir keitimo;

- VVI ir jų dukterinės bendrovės pilna apimtimi atskirtų specialiųjų įpareigojimų ir komercinės veiklos finansinę informaciją pelno (nuostolių) bei balanso ataskaitose pagal Rekomendacijose nustatytus kriterijus bei prieduose pateiktas formas ir nurodytų specialiųjų įpareigojimų vykdymui gaunamas dotacijas bei viešai atskleistų atskyrimo metodiką, kuria vadovaujasi.
- siekiant didesnės VVI gražos valstybei, valstybei atstovaujančioms institucijoms užtikrinti, kad rašte dėl valstybės siekiamų tikslų VVI ir jai keliamų lūkesčių būtų nurodytas lūkestis dėl VVI dukterinės bendrovės optimalaus dividendų dydžio.
- atsižvelgiant į tai, kad jau ne vienerius metus žemės ūkio valdymo srityje veikiančių bendrovių valdymas vertinamas gana nepalankiai (tai pažymima Gerojo valdymo indekso ataskaitose), taip pat į pastaruosiu metu viešojoje erdvėje svarstomus faktus dėl šių įmonių veiklos ar valdymo, pavesti Žemės ūkio ministerijai atkreipti ypatingą dėmesį dėl gerosios valdysenos praktikų taikymo jos srityje veikiančiose VVI, efektyvesnės įmonių valdymo kontrolės tam, kad ateityje būtų užtikrinta geresnė valdymo kokybė, įmonių veiklos ir turto naudojimo efektyvumas bei geresni veiklos rezultatai.

Dalykinio vertimo išvada:

- vadovaujantis Vyriausybės patvirtinto VVI veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių aprašo nuostatomis apibendrinanti metinė VVI veiklos ataskaita Vyriausybei turi būti pateikta iki rugsėjo 15 dienos. Faktiškai ataskaita gauta 2 mėnesiais vėliau nei nustatytas jos pateikimo Vyriausybei terminas;
- energetikos ir susisiekimo sektoriuose yra nemažai veikiančių paskesnių eilių dukterinių bendrovių, tačiau Ataskaitoje praktiškai nėra informacijos apie jų veiklos rezultatus. Manytina, kad ateityje, rengiant apibendrintą metinę ataskaitą, turėtų būti atskleista ir šių bendrovių veikla;
- kalbant apie VVI atlygio politiką, Ataskaitoje pagrindinis akcentas yra VVI vadovų ir kolegialių organų narių atlygio klausimai, tačiau jokios informacijos nėra apie atlygį VVI darbuotojams;
- kartu su Ataskaita yra teikiamas ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijos parengtas Vyriausybės protokolinio sprendimo projektas su atitinkamais pavedimais, tačiau be atitinkamų pavedimų įvykdymo terminų. Todėl siūlytume numatyti atitinkamų suformuluotų pavedimų įgyvendinimo terminus;
- tiek 2019 m., tiek 2020 m. ataskaitoje pažymima, kad EBPO rekomenduoja atsisakyti valstybės valdomų bendrovių vadovų kadencijų, todėl lieka neaišku kaip ir kada planuojama įgyvendinti šią EBPO rekomendaciją;
- pagal šiuo metu galiojančias Vyriausybės nutarimu patvirtintas nuostatas/nustatytas procedūras vėluojama Vyriausybei pateikti nutarimo projektą dėl pelningumo rodiklių nustatymo VVI naujam ateinančiam trijų metų laikotarpiui;

Siūlytina klausimą teikti Vyriausybės pasitarimui, prieš tai aptarus tarpinstituciniame pasitarime.

Patarėjas

Saulius Gaigalas

Saulius Gaigalas, tel. +37070663789, el. p. saulius.gaigalas@lrv.lt